

УДК 159.922

Семенець Юлія Олександрівна

*студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Семенец Юлия Александровна

*студентка факультета психологии и специального образования
Днепровского национального университета имени Олеся Гончара*

Semenets Yuliia

*Student of the Faculty of Psychology and Special Education of the
Oles Honchar Dnipro National University*

Науковий керівник:

Стеценко Інеса Ігорівна

*старший викладач кафедри соціальної психології і психології управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

**СПЕЦИФІКА ЗВ'ЯЗКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА ЕТНІЧНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ
СПЕЦИФИКА СВЯЗИ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ И
ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ
SPECIFICITY OF RELATIONSHIP OF VALUE ORIENTATIONS
AND ETHNIC IDENTITY OF YOUNG PEOPLE**

***Анотація.** Метою статті була спроба теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити специфіку зв'язку ціннісних орієнтацій та етнічної ідентичності молоді. Очікувалось, що існує певний зв'язок між деякими ціннісними орієнтаціями та окремими особливостями етнічної ідентичності молоді. Аналіз літературних джерел дав можливість*

стверджувати, що цінності займають одну з провідних позицій в процесі формування етнічної ідентичності особистості.

В ході емпіричного дослідження, ми отримали результати, які вказують на смислові групи понять, а саме ціннісні орієнтації, які в уявленні молоді є найбільш значущими. Отже, етнічна ідентичність не може бути сформована без опори на цінності і не може реалізовуватися поза системою ціннісних орієнтирів.

Результати дослідження можуть бути використані у практиці психолога або психологічної консультації, в практиці психокорекції та під час планування і організації тренінгів. Також, результати можуть бути використані під час організації виховної роботи зі студентами, виходячи із особливостей спеціальності та віку студентів.

Ключові слова: етнічна ідентичність, етнічна група, типи етнічної ідентичності, поведінковий компонент, афективний компонент, когнітивний компонент, ціннісні орієнтації.

Аннотация. Целью статьи была попытка теоретически обосновать и эмпирически исследовать специфику связи ценностных ориентаций и этнической идентичности молодежи. Ожидалось, что существует определенная связь между некоторыми ценностными ориентациями и отдельными особенностями этнической идентичности молодежи. Анализ литературных источников позволил утверждать, что ценности занимают одну из ведущих позиций в процессе формирования этнической идентичности личности.

В ходе эмпирического исследования, мы получили результаты, которые указывают на смысловые группы понятий, а именно ценностные ориентации, которые в представлении молодежи являются наиболее значимыми. Итак, этническая идентичность не может быть

сформирована без опоры на ценности и не может реализовываться вне системы ценностных ориентиров.

Результаты исследования могут быть использованы в практике психолога или психологической консультации, в практике психокоррекции и при планировании и организации тренингов. Также, результаты могут быть использованы при организации воспитательной работы со студентами, исходя из особенностей специальности и возраста студентов.

Ключевые слова: *этническая идентичность, этническая группа, типы этнической идентичности, поведенческий компонент, аффективный компонент, когнитивный компонент, ценностные ориентации.*

Summary. *The aim of the article was an attempt to theoretically substantiate and empirically explore the specifics of the relationship of value orientations and ethnic identity of youth. It was expected that there was a definite relationship between some value orientations and individual characteristics of the ethnic identity of young people. An analysis of literary sources made it possible to assert that values occupy one of the leading positions in the process of forming an ethnic identity of a person.*

In the course of an empirical study, we obtained results that indicate semantic groups of concepts, namely, value orientations, which in the view of young people are the most significant. So, ethnic identity cannot be formed without reliance on values and cannot be realized outside the system of value orientations.

The results of the study can be used in the practice of a psychologist or psychological consultation, in the practice of psychocorrection and in the planning and organization of trainings. Also, the results can be used in

organizing educational work with students, based on the characteristics of the specialty and the age of students.

Key words: *ethnic identity, ethnic group, types of ethnic identity, behavioral component, affective component, cognitive component, value orientations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Аналізуючи нинішні тенденції розвитку українського суспільства, треба відмітити, що орієнтири, за якими раніше йшли люди, відкинуті, проте, нові ще не сформульовані.

Молодь є одним з найважливіших стратегічних ресурсів будь-якого суспільства. Вбираючи в себе цінності і норми, сприйнятиливо відповідаючи на соціальні, політичні, економічні зміни саме молодь дає імпульси спрямованості в розвитку суспільства. Етнічна ідентичність є надзвичайно важливою структурою самосвідомості, яка спричиняє найбільш соціально значущі форми поведінки і впливає на відносини між людьми, починаючи міжособистісними і завершуючи міждержавними.

Проблематика ідентичності в сучасній науці представлена багатьма дослідницькими підходами, вона має довгу історію, беручи початок від психосоціальних вивчень початку ХХ ст. Дослідження ідентичності залишаються надзвичайно актуальними також і завдяки її динамічності: ідентичність не є сталою, вона змінюється з плином часу, залежно від обставин; реалізується через практики, а з практик кожної людини формується загальна суспільна поведінка. За словами С. Гантінгтона, «ідентичність важлива тому, що визначає поведінку людини».

Етнічна ідентичність – це уявлення людини про себе як про члена етнічної групи (Т. Стефаненко). Дж. Фінні описує етнічну ідентичність як динамічний багаторівневий конструкт, який стосується усвідомлення себе

як представника етнічної групи. Етнічна ідентичність – це сукупність установок по відношенню до власної етнічної групи.

На думку О. О. Мухіної, «ціннісні орієнтації є елементами внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, сформовані і закріплені життєвим досвідом індивіда під час процесу соціалізації та соціальної адаптації, що відокремлює значуще для людини від незначного (несуттєвого) через прийняття або ж навпаки, особистістю певних цінностей, усвідомлюваних як рамки різноманітних уявлень і основних цілей життя, і навіть тих, що визначають їх реалізацію». В свою чергу, Б. С. Братусь визначає цінності як «свідомі та прийняті людиною загальні смисли її життя». Також, він розділяє особистісні цінності як свідомі смисли життя і так звані зовнішні по відношенню до людини [3]. Т. В. Корнілова підкреслює, що «особистісними цінностями стають ті смисли, по відношенню до яких суб'єкт визначився», наголошуючи на тому, що потрібно не лише усвідомлювати їх, а й приймати рішення стосовно їх прийняття або ж навпаки.

Якщо ж розглядати формування ціннісних орієнтацій в молодому віці, саме з цієї позиції, необхідно враховувати два основних параметра, а саме: 1) ступінь сформованості структури ціннісних орієнтацій; 2) зміст ціннісних орієнтацій (їх направленість), який характеризується конкретними цінностями, що входять до структурного компоненту.

Метою статті стало емпіричне дослідження специфіки зв'язку ціннісних орієнтацій та етнічної ідентичності молоді. Ми припустили, що існує певний взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями та показниками етнічної ідентичності осіб молодого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На першому етапі нашого дослідження ми прагнули дослідити структуру ціннісних орієнтацій студентів за допомогою «Методики вивчення цінностей особистості» Ш. Шварца. На меті ми мали дослідити істотний змістовний

аспект, що лежить в основі цінностей – це тип мотиваційних цілей, які вони виражають.

Найбільш значущими для студентів є цінності «доброта», тобто турбота про благополуччя близьких, «безпека», а також цінність «особистісні досягнення». Найменшу значимість на рівні нормативних ідеалів, та пріоритетів мають такі цінності, як «традиції», «влада», «конформність». Можливо це пов'язано з тим, що будь-які соціальні групи мають свої символи і ритуали. Їх роль і функціонування визначаються досвідом групи і закріплюються в традиціях і звичаях. Якщо говорити про цінність «влади», то потрібно зазначити, що центральна мета цього типу цінностей полягає в досягненні соціального статусу або престижу, контролю або домінування над людьми і засобами (авторитет, багатство, соціальна влада, збереження свого суспільного іміджу, суспільне визнання).

На другому етапі нашого дослідження специфіки зв'язку ціннісних орієнтацій та громадянської етнічної ідентичності молоді, ми намагалися прослідити кореляційні зв'язки між провідними цінностями та рівнем сформованості етнічної ідентичності, а також її провідними показниками (Таблиця 1).

Таблиця 1

Значення коефіцієнта кореляції р-Спірмена між показниками ціннісних орієнтацій та показниками рівня вираженості етнічної ідентичності

Показники Опитувальника «Ціннісні орієнтації»	Показники рівня сформованості громадянської ідентичності	
	Шкала вираженості когнітивного компонента етнічної ідентичності	Шкала вираженості афективного компонента етнічної ідентичності
Самостійність	1,4*	2,52**
Універсализм	1,43*	0,09
Конформізм	0,14	1,31*
Безпека	1,49*	0,18

Примітка: * - статистична значущість на рівні 0,05

** - статистична значущість на рівні 0,01

Як видно з Таблиці 1, існує статистично значущий зв'язок між ціннісною орієнтацією «самостійність», «універсалізм», «безпека» та показниками вираженості когнітивного компонента етнічної ідентичності. Як виявилось, ціннісні орієнтації «самостійність», «конформізм» статистично значуще корелюють з показниками афективного компоненту етнічної ідентичності.

Дослідження дозволило виявити характер зв'язку між провідними цінностями та провідними показниками етнічної ідентичності. Виявлено, що існує статистично значущий зв'язок між ціннісними орієнтаціями гедонізм, універсалізм, доброзичливість, традиції, конформізм та безпека та показниками позитивної етнічної ідентичності. Разом з тим, існує статистично значущий зв'язок між ціннісними орієнтаціями влада, стимуляція, універсалізм, конформізм та показниками етнічної індиферентності. Дослідження показало наявність кореляційних зв'язків між ціннісними орієнтаціями (досягнення, гедонізм, стимуляція, універсалізм, конформізм, безпека) та показниками етноізоляціонізму.

Висновки і перспективи подальших розвідок. На основі вивчених літературних джерел ми зробили висновок, що ціннісна сфера є результатом засвоєння індивідом суспільних цінностей як стимулів власної поведінки, усвідомлення власного оточення і себе в цьому оточенні. Зіставлення різних підходів до визначення поняття «цінності» дозволяє розглядати такі їх аспекти: цінності як сукупність матеріальних та духовних об'єктів, здатних задовольнити потребу, бажання, інтереси, цілі молодшої людини, її творчий потенціал; цінності як відображення характеру ставлень суб'єкта до об'єкта або їх взаємовідносин; цінності як ідеали суспільства та особистісної діяльності, що є специфічними утвореннями свідомості і є узагальненими уявленнями про блага, яким надають перевагу; цінність як специфічне явище свідомості, образ поведінки, діяльності, творчості, спілкування в різних сферах життя.

В ході емпіричного дослідження, ми отримали результати, які вказують на смислові групи понять, а саме ціннісні орієнтації, які в уявленні молоді є найбільш значущими.

Перспективи вивчення проблеми вбачаються доречними в контексті вивчення та дослідження індивідуально-психологічних особливостей молоді людини. Подальше вивчення аспектів дозволить поглибити і збагатити уявлення про процеси функціонування та становлення етнічної ідентичності молоді особистості.

Література

1. Арбеніна В. Л. Етносоціологія : навчальний посібник / В. Л. Арбеніна. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 360 с.
2. Ананьев Б. Г. Избранные труды : В 2-х т / Б. Г. Ананьев // Т. 1. СПб.: изд. Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2007. 232 с.
3. Бичко О. Регіональні особливості параметрів етнічної ідентичності студентської молоді / О. Бичко. К., 2004. 81 с.
4. Волочков А. А., Ермоленко Е. Г. Ценностная направленность личности как выражение смыслообразующей активности / А. А. Волочков, Е. Г. Ермоленко // Психологический журнал. 2004. Т. 25. № 2. С. 17-33.
5. Носенко Е. Л. / Сучасні напрями зарубіжної психології : психологія особистості : підручник // Е. Л. Носенко, І. Ф. Аршава. Д. : Вид-во ДНУ. 2010. 264 с.
6. Філіпчева Г. О., Дзюба Н. С. Особливості смислової сфери студентів факультету психології / Г. О. Філіпчева, Н. С. Дзюба // Створення психологічних умов для збереження здоров'я молоді в процесі навчання: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. Наук.конф., 20-25 жовт. 2011 р. Дніпропетровськ : Видавництво «Інновація», 2011. 178 с.